

Ikonien esittelyt

Aila Alanen:

Pyhä Kolminaisuus	Munatempora	30 x 27 cm	2019
Ilmestys kaivolla	Munatempora	30 x 27 cm	2020
Ilosanoma	Munatempora	29,3 x 29 cm	2018

Kuvat kertovat itse sanomansa.

Tuula Granlund:

Meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen syntymä Munatempora 40 x 32 cm 1999

Muistoja ilon ja pelon hetkistä 1999:

Nikolainsalissa oli ikoninäyttely. Yksi naula petti ja kaksi ikonia putosi seinältä. Onneksi Marian pikkuikoni oli ehjä, mutta Jouluikonini puuosaan tuli halkeama. Se oli rikki! Tapaus oli koko ryhmän suru. Näyttely oli vakuutettu. Ehtona oli ISO ASIA: jos vahinkoja ei tule, vakuutusyhtiö antaa raha-apua KIRKON RISTIEN KULTAUKSEEN. Nyt kuitenkin tuli, haaveri katkaisi Josefin kaulan! Tampereen kolme konservointipaikkaa eivät uskaltaneet ottaa työtä vastaan. Joku seurakunnastamme oli lähdössä Valamoon ja vei ikonin konservaattori Helena Nikkaselle, joka heti soitti minulle: ”Täällä on työn alla ranskalaisia ikoneita, mutta ne jääkööt odotuslistalle. Pitäähän sinun saada ikoni jouluksi kotiin ja kirkon saada kupolien ristit uudelleen kullattuna.” Helena käytti ns. Ihmeliimaa ikonin takaosaan. Maalauspintaan hän ei koskenut. Tämä auttoi, liima veti laudan takaa ruiskutettuna puun haavat ja ”Jouluni” kokoon. Josefin istuu nyt kokonaisena. Ikoni palasi Tampereelle, sen pohjaan Helena on kirjoittanut: ”Ikonin siunasi 25.11.1999 arkkimandriitta Sergei.” Valamon apu oli ilmainen ja kirkon ristit kullattiin! Ne kiiltävät yhä, tosin pääkupolin risti on jonkin aikaa poissa kupolin korjauksen takia. Kun ikoni oli kotona seinälläni, ortodoksikummini Sinikka Rotkola pyysi: ”Kirjoita ison valkoisen talon eteen MAJATALO!”

Itse Jouluikonin sanoma:

Kristus syntyi, ”näkyi ja kuului Bethlehemin luolassa”. Sitä ympäröivät Ilo, Valo, enkelit, lammaspaimenet ja itämaan tietäjät. Luolassa yöpyivät Maria, Joosef, Kristus sekä yksi härkä ja yksi aasi. Iso tähti loisti maailmalle ILOSANOMAA, armahdusta ihmisten elämän ladulle.

Pyhät Palkatta parantajat Kosmas ja Damianos Roomalaiset Munatempora 20 x 28 cm 1986

Veljekset olivat veljiä myös Kristuksessa: He antoivat pois omaisuutensa ja opiskelivat paikallisen opettajan johdolla lääketiedettä voidakseen auttaa kärsiviä lähimmäisiään, myös eläimiä, kutsumalla avuksi Kristuksen nimeä. He eivät ottaneet palkaksi rahaa tai lahjoja, vaan pyysivät parantuneita uskomaan Kristukseen, joka suo ikuisen pelastuksen. Veljesten maine levisi, väkeä tuli paljon. Mutta kiihkomieliset pakanat olivat kateellisia ja ilmiantoivat heidät Keisarille! Tämä lähetti sotilaita heitä kuulustelemaan. Paikalliset asukkaat kuulivat tästä ja varoittivat veljeksiä, jotka pakenivat vuorille luolaan. Veljesten sijaan sotilaat veivät merkkihenkilöitä sidottuina kohti Roomaa ja keisarin palatsia. Tällöin Kosmas ja Damianos huusivat, että Me olemme ne etsityt. Sotilaat

vaihtoivat ”uhrinsa”. Veljesten opettajakin tunsu vihaa heidän menestymisestään, ja hän mietti salaa heidän tappamistaan. Kun he, kolme ystävää, olivat vuoden 284 tienoilla vuorilla yrttejä etsimässä, opettaja isoilla kivillä surmasi veljekset, piilotti ruumiit ja palasi kertomaan kansalle: ”He ovat vetäytyneet viettämään aikaa Jumalan kanssa.” Veljeksiä kuitenkin alettiin etsiä ja vuorilta löytyivät heidän maaliset jäänteensä, jotka laskettiin yhteiseen hautaan. Näiden ”Pyhien pennittömien” reliikkejä jaettiin kirkkoihin ja sellaiset ovat mm. Münchenin Pyhän Mikaelin kirkossa. Kosmasta ja Damianosta kunnioitetaan lääkäreiden, sairaanhoitajien ja apteekkarien suojeluspyhinä. Ikoneissa Kosmas pitää yleensä kädessä salvapurkkia ja lastaa, Damianos virtsantähystyspulloa tai lääkemaljaa.

Saman nimisiä veljeksiä oli myös Arabiassa ja Vähä-Aasiassa, mutta idän ja lännen eri kertomuserinteissä voi lopulta olla kysymys alun perin samoista parantajista, mutta myös eri veljeksistä, jotka ovat seuranneet edeltäjien esimerkkiä. Kertomuserinteet ovat kuitenkin sekoittuneet keskenään.

Maria Katajisto:

Tuonelaan laskeutuminen Munatemperra 31 x 26,4 cm 1984

Apostolinen uskontunnustus viittaa kuvan tapahtumaan lakonisen lyhyesti: ”Astui alas Tuonelaan”. Varsin seikkaperäinen kertomus sen sijaan löytyy ortodoksiseen traditioon vaikuttaneesta apogryfisesta *Nikodemoksen evankeliumista*, jonka kertomus on siirtynyt myös karjalaiseen runolauluperinteeseen kansanomaiseksi muuntuneessa muodossa laajan *Luojan virren* runoelman osaan *Hiidensepän kahlinta*.

Kristuksen tuonelassa käynti -ikoni, joka tunnetaan myös nimellä Ylösnousemusikoni tai Anastasis-ikoni, on ortodoksien kirkon perinteen tapa kuvata pääsiäisen ylösnousemustapahtumaa. Ikoni on täynnä tarkkaan harkittua teologista symboliikkaa, joka aukeaa yksityiskohtien kautta:

- Kristus seisoo voittajana tuonelan mustan kuilun ja sinne pirstoutuneiden porttien, lukkojen sekä avaimien päällä. Tämä symboloi sitä, että kuoleman kahleet on murrettu lopullisesti.
- Kristus tarttuu ranteesta Adamia ja Eevaa nostaen heidät ylös haudoistaan. Adam ja Eeva edustavat tässä koko langennutta ihmiskuntaa.
- *Mandorla* ja säteet: Kristuksen ympärillä on usein mantelinmuotoinen tai pyöreä valokehä, mandorla, joka edustaa Jumalan saavuttamatonta Jumalallista valoa ja energiaa pimeyden keskellä.
- Taustalla haudoistaan nousevia tapahtumia seuraavat Vanhan testamentin vanhurskaat, kuningas Daavid ja Salomo sekä Johannes Kastaja, jotka ennustivat Vapahtajan tuloa.

Älä minuun koske Munatemperra 40 x 32 cm 2004

Pääsiäisaamuna tyhjän haudan luona itkevä Magdalan Maria luuli ylösnoussutta Kristusta puutarhuriksi ja kysyi, oliko tämä vienyt Herran pois, mutta kun Jeesus puhutteli häntä nimeltä, hän tunnisti Herran äänen ja vastasi: ”Rabbuuni! (Opettajani)” ja heittäytyi Hänen jalkoihinsa, aikoen suudella niitä. Silloin Kristus huudahti: ”ÄLÄ MINUUN KOSKE - Minä en ole vielä noussut Isän luo” ja käski hänen mennä viemään sanaa veljilleen.

(Joh. 20:14-17)

Kaija Linnava:

Mirhantuoijat

Munatempora

30 x 25 cm 2000

Naiset, jotka Marian kanssa olivat ja ennättivät ennen aamun alkua haudalle sekä näkivät kiven siitä pois vieritetyn, kuulivat enkelin puhuvan: ”Miksi te iankaikkisessa valossa olevaa etsitte kuolleitten joukosta niinkuin ihmistä? Katsokaa hautauskääreitä! Menkää kiireesti ja julistakaa maailmalle, että herännyt on kuolleista Herra, joka on kuoleman kuolettanut, sillä hän on Jumalan Poika, Jumalan, joka pelastaa ihmissuvun.” Pääsiäiskanonin Hypakoe, 8. säv.

Evankeliumeissa kukin evankelista kertoo pääsiäisaamun tapahtumat hiukan eri lailla. Johanneksen evankeliumin kirjoittaja mainitsee naisista ainoastaan Magdalan Marian, mutta keskittyy Pietarin ja Johanneksen väliseen juoksukilpailuun haudalle. Nuorempana Johannes ehti ensin. Luukas puolestaan nimeää Magdalan Marian, Johannan ja Jaakobin äidin Marian, mutta lisää muitakin olleen aamuvanhaisten joukossa. Matteus kertoo vain Magdalan Mariasta ja ”sitä toisesta Mariasta”, jotka Matteuksen mukaan todistivat myös kiven vierittämistä haudan suulta. Markuksen evankeliumin kertomus vastaa parhaiten ikonin kuvausta. Markus kertoo kolmen naisen, Magdalan Marian, Jaakobin äiti Marian ja Salomen ostaneen tuoksuöljyä voidellakseen Jeesuksen ruumiin. Matkalla heitä askarrutti, kuka auttaisi siirtämään raskaan kiven haudan suulta. Mutta suuri kivi olikin jo vieritetty.

Maila Mäkinen:

Valamon Jumalanäiti, Pyhät Sergei ja Herman sekä Arkkienkelit Mikael ja Gabriel (triptyykki)

Munatempora

31,5 x 35,5 cm

n. 2000

Triptyykin keskikuva esittää Jumalansynnyttäjää Valamon luostarissa Laatokan Karjalassa maalatun ikonin mukaan. Myöhäispietarilaista maalaustyyliä edustavan ikonin maalasi vuonna 1878 *Aleksei Konstantinov* tultuaan luostariin n. kolme vuotta aikaisemmin. Luostarissa hän sai nimen Alipi ja kuoli pappismunkkina nelikymmenvuotiaana. Tämä ihmeitätekevä ikoni on nykyisin Uuden Valamon luostarissa Heinävedellä.

<https://ort.fi/synaksario/jumalansynnyttajan-valamolainen-ikoni/>

https://www.ortodoksi.net/index.php/Valamolainen_Jumalan%C3%A4iti

Keskikuvaan Valamon Jumalanäidin rinnalle on maalattu luostarin perustajat Sergei ja Herman. Sommitelma on uusi.

Kokonaisuutena triptyykki sivukuvien arkkienkeleineen muistuttaa perinteistä *deisis*-ryhmää, jossa keskellä oleva Kristus on korvattu Jumalanäidillä lapsi sylissään. Deisis-ryhmässä Jumalanäiti on Kristuksesta katsoen oikealla puolella ja Johannes Edelläkävijä vasemmalla puolella. Heidän paikallaan ovat tässä ikonissa luostarin perustajat.

Pirkko Nissilä:

Konevitsan Jumalanäiti Munatempora 26 x 21 cm 1993

1300-luvulla syntynyt Pyhittäjä Arseni Konevitsalainen sai jo kotona kristillisen kasvatuksen. Arseni sai munkin vihkimyksen. Athoksen munkkien mukana hän matkasi pyhälle vuorelle kilvoitellen siellä luostarissa joitakin vuosia. Mutta Arseni halusi palata Venäjälle mielessään luostarin perustaminen Jumalansynnyttäjälle Konevitsan saareen Laatokalla. Athoslaisen luostarin Igumeni siunasi hankkeen ja antoi Arsenille Jumalansynnyttäjän ikonin. Arsenin alkuperäisen ikonin kohtalo on tuntematon. Nykyisin Uuden Valamon luostarin kirkossa oleva ikonin kopio ajoittuu tutkimusten mukaan 1400-1500 luvulle. Ikonin tunnistaa konevitsalaiseksi mm. Kristuslapsen kädessään pitämästä kyyhkyselästä.

Pyhä Nikolaos Munatempora 20 x 15 cm 1990

Pyhää Nikolaosta kunnioitetaan niin idässä kuin lännessäkin. Hän syntyi Lykiassa 200-luvulla. Vanhemmiltaan Nikolaos peri merkittävän omaisuuden, jota alkoi salaa jakaa köyhille ja ahdingossa oleville. Hänen anteliaisuudestaan ja oikeudenmukaisuudestaan on lukuisia tarinoita ja useita kirkon hymnejä.

Pyhää Nikolaosta kunnioitetaan paitsi köyhien auttajana, myös merenkulkijoiden ja matkalaisten suojelijana sekä oikean uskon puolustajana. Kirkkomme suojelijalla Nikolaoksella on kaksi juhlaa eli karjalaisittain syysmiikkula 6. joulukuuta ja kevätmiikkula 9. toukokuuta, jota vietetään Pyhän Nikolaoksen jäännösten Italiaan Barin kaupunkiin siirtämisen muistoksi.

Marja Nurmi:

Ylienkeli Gabriel Munatempora 35 x 17 cm n. 2009

Tämä ikoni kuvaa Ylienkeli Gabrielia, Jumalan salaisten aivoitusten ilmoittajaa ja ilosanoman tuojaa. Vaikka Gabriel tunnetaan perinteisesti Marian ilmestyksen sanansaattajana, tässä sommitelmassa hänet esitetään osana taivaallisia sotajoukkoja, mikä tuo esiin enkelin varjeluksen ja voiman.

Ikonissa esiintyvät symbolit ja niiden merkitys:

Peitsi/Keihäs: Kertoo Gabrielin roolista taivaallisena vartijana ja suojelijana. Se symboloi hengellistä valppautta ja ihmisen puolustamista pahuutta vastaan.

Miekka: Viittaa Gabrielin rooliin Jumalan oikeudenmukaisuuden enkelinä.

Hiusnauhat: Liehuvat nauhat kuvaavat enkelien korvia, jotka kuulevat Jumalan tahdon lakkaamatta

Ylienkeli Gabrielin ikoni muistuttaa meitä siitä, että varjelus on sekä lohduttavaa että vahvaa.

Kristus ristillä Munatempora 39 x 20cm n. 2013

Kristus ristillä on yksi koskettavimmista ortodoksisen ikonografian aiheista. Se ei kuvaa vain kuolemaa vaan aina myös tulevaa ylösnousemusta ja voittoa. Ikoni säteilee syvää rauhaa ja sen yksityiskohdat kantavat mukanaan vuosisatojen takaista teologista symboliikkaa. Ikonissa esiintyvät symbolit ja niiden merkitys:

Pelkistetty sommitelma: Korostaa Kristuksen hiljaista, vapaaehtoista ja täydellistä yksinäisyyttä kärsimyksen hetkellä, mutta samalla hänen täydellistä rauhaansa

Kunnian Kuningas: Ristiinnaulittu Kristus ei roiku voimattomana vaan hänen kätensä ovat suorina ja levitettynä kuin syleilyssä. Risti ei ole teloitusteline vaan valtaistuin.

Aadamin kallo: Ristin juurella olevassa mustassa luolassa näkyvä pääkallo symboloi Aadamin hautaa.

Kristuksen risti kohoo tämän pimeyden yläpuolelle tuoden valon ja lunastuksen.

IC XC: Kristuksen pään ympärillä olevat kreikkalaiset kirjaimet ovat lyhenne nimestä Jeesus Kristus.

Kun ikonista riisutaan kaikki ylimääräinen, jäljelle jää olennainen: ristin syvä rauha ja toivo, joka kantaa jo mukanaan tulevaa ylösnousemusta.

Vivi Ruottinen:

Vanhurskas Nooa

Munatemperra

35 x 18 cm 2012

Nooan tarina kerrotaan ensimmäisessä Mooseksen kirjassa (1. Moos. 6:9–9:28). Se on ennen kaikkea kuvaus suuresta vedenpaisumuksesta. Muinaishistoria tuntee useampia vastaavanlaisia kertomuksia. *Atrahasis*-kuninkaasta kirjoitettu muinaisbabylonialainen myytti käsittelee ihmisen luomista, mutta kertomus itsessään on luultavasti paljon vanhempi. Tarinan yhtenä teemana on myös kertomus vedenpaisumuksesta ja se ilmeisesti on ollut esikuvana myös *Gilgamesh*-eepokseen ja Vanhan Testamentin kertomukseen Nooasta, joka rakentaa Herran käskystä suuren arkin ja kokoaa sinne kaikki eläinkunnan lajit. Vain arkissa olevat elolliset pelastuvat koko maanpiirin peittävän suuren tulvan alta. Maalaamani ikoni on usein varioitua kuvatyyppiä, missä Nooa ja kantamansa arkki kuvataan hyvin symbolisesti. Postbysanttilaisessa makedonialaisessa tyyliässä Nooa kuvataan erittäin voimakkaana hahmona.

Profeetta Mooses ja palava pensas

Munatemperra 37 x 30 cm 2005

Kuvan tapahtuma kerrotaan Toisessa Mooseksen kirjassa (2. Moos. 3:1–15):

Mooses paimentaa appensa Jetron lampaista Horebin vuoren luona, missä hänelle ilmestyy enkeli liekehtivässä pensaassa. Ortodoksisessa paralleelitraditiossa kyseessä on Neitsyt Marian ennusmerkki. Perjantai-illan ehtoopalveluksen dogmistikiirasta:

Armon tultua on ohitse mennyt lain varjo, sillä niin kuin liekehtivä orjantappurapensas ei tullessa kulunut, niin Sinäkin, Neitsyt, Neitsestä pysyen synnytit...

Mooses ihmettelee, tuli ei lainkaan kuluttanut palavaa pensasta. Miksi pensas ei pala poroksi? Kuulua ääni:

- Mooses, Mooses!
- Tässä olen.
- Älä tule lähemmäksi. Riisu kengät jalastasi, sillä paikka, jossa seisot, on pyhä. Minä olen sinun isäsi Jumala, Abrahamin, Iisakin ja Jaakobin Jumala. Minä olen nähnyt kansani ahdingon Egyptissä ja kuullut, miten israelilaiset valittavat sortajiensa kovuutta. Mene siis, minä lähetän sinut faraon luo. Sinun on vietävä minun kansani, israelilaiset, pois Egyptistä.
- Mikä minä olen menemään faraon luo ja viemään israelilaiset pois Egyptistä?
- Minä olen sinun kansasi ja annan sinulle merkin siitä, että minä olen sinut lähettänyt.

Halusin maalata tässä muuten kuvatradiition mukaisessa ikonissa Jumalanäidin (ennusmerkki) tulen värisenä liekkeihin sulautuvana hahmona.

Profeetta Elia

Munatemperra

49,5 x 33 cm 1998

Ensimmäisessä Kuninkaiden kirjassa 17. luvusta alkaen kerrotaan profeetta Elia elämästä. Pyhä profeetta Elia eli 800-luvulla ennen Kristuksen syntymää Tisbessä. Hän vastusti epäjumalien palvontaa ja joutui Baalia palvelleeseen kuningas Ahabin epäsuosioon. Herra kehotti Eliaa piiloutumaan Ahabin vihalta Keritin puron uomaan, mistä tämä saisi juoda, ja lupasi että korvit ruokkivat häntä. Ikonin oikeassa yläkulmassa näkyy taivaankannessa Herran siunaava käsi. Viisitoista vuotta Elia palveli profeettana, kunnes hänet otettiin tulisilla vaunuilla taivaaseen, mikä kerrotaan toisen Kuninkaiden kirjan alussa. Hänen Jumalan valitsemaksi seuraajakseen tuli profeetta Elisa.

Profeetta Elia sai yhdessä Mooseksen kanssa nähdä Kristuksen kasvot ja Matteuksen mukaan jopa keskustella Jeesuksen kanssa, kun nämä olivat todistamassa Vapahtajan kirkastumista kolmen opetuslapsen kanssa kirkastusvuorella. Tämä tapahtuma kuvataan Kristuksen kirkastumisen juhlan ikonissa.

Maalaamani ikonin esikuva on Siinain Pyhän Katariinan luostarissa. Se on kooltaan 129,1 x 69 cm 1200-luvun alkupuolella kankaalle tehty temperamaalaus. Siinä korppi tulee oikealta yläkulmasta siunaavan käden alapuolelta ruokkimaan Eliaa. Profeetan tuima katse on kohdistunut linnun suuntaan. Elia harteilla viittana lepää suuren eläimen talja.